

יתד

במחבר

40 שנה

למעפיה הראשון בנגב
גבולות

הוצאת ארכיון קבוץ חצור קיץ 1983

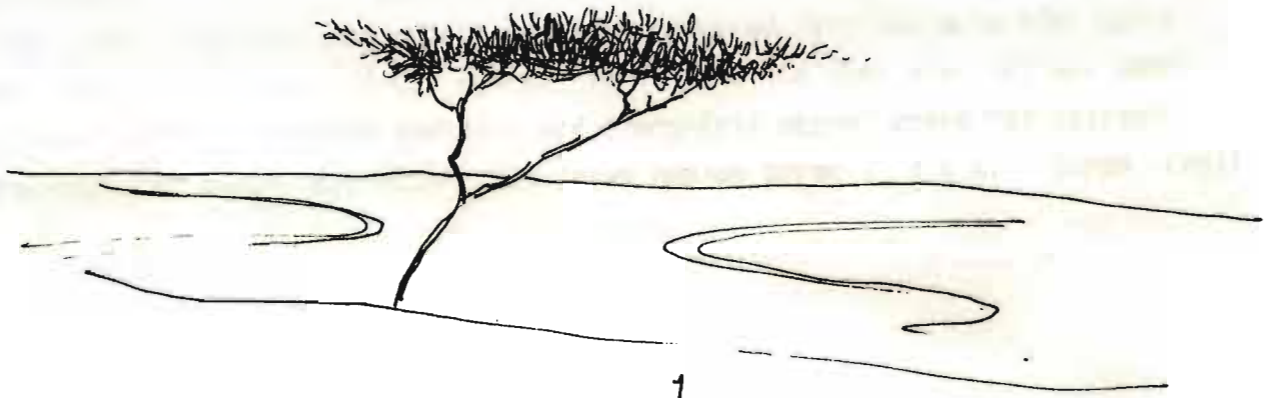

ג ב ו ל ו ת

גבולות, איה הם ?
לא קיר. לא חומה. לא תיל. לא הריס שראשם
בשמים. לא תהום פעורה.
נדמה, רק חוט האפק סוגר במעגל אדיר את המרחב.
ותוחם את התחום הממשי היחידי, ממנו והלאה -
ארץ אחרת. ממנו והלאה - סוד.
ואכן, לא דרכה רגל אנוש בארצות האפק, וסודות
מרחקיו לוטים בערפילי נצח.
ואיך שומרים על גבולות האפק, כי לעולם לא יעבר
אותם אדם.
אומרים: "מרפה עד עקבה מתוח הגבול..."
דברי הבל.
בראו וראו.
לו גם קור-עכביש אחד מתוח תמצאו...
גבולות ? האדם בדאם מלבו.

לא גבולות
איך גבולות...

בני רוזנברג

לרדת לנגב!

... בסוף שנות ה-30 ותחילת ה-40 התחזקה המגמה האנטי-ציונית בממשלת המנדט הבריטית. הממשלה נקטה מדיניות אנטי-יהודית מובהקת (שהתבטאה בפרסום ה"ספר הלבן"... לנציב העליון נתנו סמכויות לאסור ולהסדיר העברות קרקע מידי ערבים ליהודים... בפברואר 1940 פורסם "חוק הקרקעות", שלפיו חולקה הארץ ל-3 איזורים :

איזור א. בשטחים ההרריים וחלקים מסויימים בסביבת עזה ובאר שבע בהם נאסרה כליל רכישת קרקעות על ידי יהודים.

איזור ב. הותרה רכישת קרקעות בהסכמת הנציב העליון.

איזור ג'. בו העברת קרקעות היא חפשית.

היישוב היהודי בארץ וכן התנועה הציונית בעולם הכריזו מלחמה על הספר הלבן והחל מאבק לביטולו...

תוך המאבק במדיניות הזאת ובראיית הנגב כאיזור התישבות רחב בעתיד - החליטו המוסדות המיישבים לפרוץ ולהתחיל בצעדים הראשונים ליישובו של הנגב. היו חששות, שממשלת המנדט תמנע זאת ולכן לא ניתן לזה פרסום והכל נעשה בהשקט וצנעה. על רקע זה באה אלינו תביעת התנועה לקבל משימה זו על עצמנו - להיות הנחשונים הפורצים גבולות הספר הלבן והפותחים איזור חשוב זה להתישבות יהודית.

תביעה זו עמדה בסתירה לחלום-חזון התישבותנו בגליל. מאז ימיו הראשונים של הקבוץ טופח חלום זה - הן בגלל הנוף הקסום והן בגלל החזון של יישוב חבל ארץ, שהיה כמעט ריק מהתישבות יהודית. חזינו בהתישבות בגליל עמידה באתגר מול קשיים חקלאיים, בטחוניים וגיאוגרפיים. ראינו את עצמנו, כחניכי התנועה בארץ, כמתאימים ביותר לתפקיד חלוצי זה. לשם ממוש'חזון נעשו על ידינו מאמצים בכוונים שונים. כבר בשנה השניה לקיום הקבוץ בראשון לציון קבלנו על עצמנו עיבוד שטחי קרקע במשקו של מקלר בבית גן שבגליל התחתון. היתה לנו פלחה על כמה מאות דונמים ועדר צאן. הכרנו את מתישבי הגליל התחתון הותיקים על כל אורח החיים שלהם. הרבינו בטיולים בגליל. לחצנו על המוסדות ואכן מדי פעם הועלו הצעות : זוויה, קדש נפתלי ועוד. אך תמיד נמצא איזה גוף קודם לנו או מועדף על ידי מפא"י. בכינוסי פסח החלטנו החלטות חגיגיות על יעוד ההתישבות שלנו בגליל. ועתה הועמדנו בפני תפנית של 180 מעלות. זה היה ממש הלם נפשי אישי לכל אחד מאתנו. לכן כה רבו הלבטים, הוכוחים והדיונים מול ה"ארטילריה הכבדה" בדמות "צו התנועה" שאותו קבלנו על עצמנו מתוך הכרה ברורה לקראת המשימה החדשה : נ ג ב. (ברמה -1983)

היציאא לנגב

אחרי 6 שנות ציפיה - אנחנו מתחילים במעשה ההתישבות. הנכונות, הכמיהות, הדריכות - הכל בא לפורקנו.

לאחר כל הלבטים שקדמו להכרעה - היתה התפרצות גדולה של שמחה. בריקודי הורה סוערה הסתחררנו במסיבה ערב צאתנו לנגב. חדר האוכל הקטנטן בראשון המה מקודים ושירה...

ובחדר הקריאה - ישבנו כמה חברים עם נתן פרידל (הממונה על ענייני בטחון במזכירות הקבה"א), שלמה גור (איש תל עמל, מיוזמי ומתכנני "חומה ומגדל"), ועשאל צוקרמן, (איש גדרה ונציג הקק"ל). ישבנו אתם לקבלת ההוראות האחרונות.

היו חששות רבות, שתוך זמן קצר מאד, לאחר הגיענו למקום, או אפילו בדרך ל"אבו זבורה", תעכב אותנו המשטרה ו"נתישב במעצר בעזה" ("חוקי הקרקעות" המנדטוריים אסרו על התישבות של יהודים בנגב). קבלנו תדריך איך להתנהג בפגישה עם המשטרה; איזה "לוקשים" למכור להם; איך להתנהג עם הבדואים; איך להסתיר את הנשק.

וכך, בעוד כל הקבוץ רוקד ושר בחדר האוכל קבלנו את ההוראות החפוזות והעצות הטובות. עם עלות השחר, ולאחר תקלות קטנות במכונית (בלעדי זה אי אפשר...) - זזה השירה.

עד כאן יוניס היתה נסיעה רגילה בכביש, אך אח"כ, כשסטינו לעבאסאן ובני-סוהילה, התחלנו לחוש את הנגב. אבק הלס אפף אותנו. מדי פעם שקענו קצת. הטלטלנו במהמורות הדרך עד הגיענו לאבו זבורה. (ברמה 1983)

ימים ראשונים

12.5.43

בשתי מכוניות יצאנו עם כל הכבודה עם שחר. 13 חברי פלוגה: צבי ב., יוסף אבט, אפרים קמפינסקי, נסים ב., יעקב נ., דינו, מאיר ברכת, יוזדה א., ישראל א., אברהם ק., לזר, ברמה, יעקב ב.

מכוניתנו העמוסה בכל המטלטלים יצאה בראש ואחריה מכונית משא קטנה אשר בה ישבו חלק מהחברים...

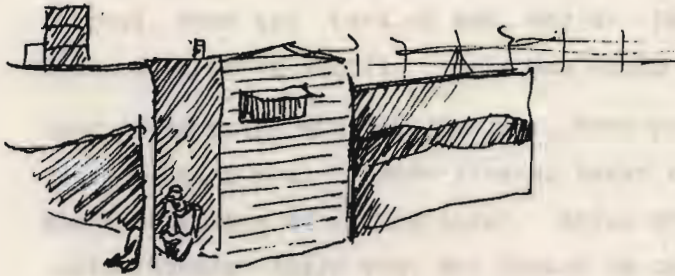
הפתעה רבה הופתענו מנוף הסביבה : שדות שעורה מעובדים, אבטיחים, עגבניות, מלפפונים, עצי פרי שונים, עדרי צאן ובקר, חמורים, סוסים וגמלים... ילדי הבדואים ומבוגרים סקרו בתמהון את המכוניות העמוסות אשר ראשיהם של צעירים עבריים הזדקרו בעדן... לאחור שעות נסיעה הגענו לאבו-זבורה, לקרקעות השליכים לקרן הקימת לישראל. על גבעה המתווממת קצת מעל פני השטח, קבענו את מקומנו... החלנו בהקמת אוהלים... שעות עברו ומכוניתנו השניה טרם הגיעה... לאט לאט החילונו להרגיש את הצמא. והנה לבסוף הגיעה המכונית. פרקנוה והחלה הקמת המחנה. סודרו החפצים, הובאו מים והחלו האוהלים מזדקרים וצופים על פני ערבות הנגב.

אתא ערב. ליד השולחן הערוך הסבנו וסעדנו את לבנו בטוב המטבח אשר הכינו לנו חברותינו בראשון בדאגה רבה. החילונו בשמירה והשתרענו במיטותינו לסיים את יומנו הראשון בנגב.

סודרו האהלים, סודר מחסן הכלים, מטבח זמני, קומונה (!), מקלחת, "קלובצ'יק", פריג'ידייר (?!), נתלה הפעמון - והכל בלווית כל מיני פטנטים צופיים ממש. בכלל - יש הרגשה של מחנה צופים (רק הציוד הוא קצת יותר טוב)... אכן חיינו מתארגנים לאטם ונכנסים למסלול. הערב יש גם פעולה תרבותית, כביכול - הרצאת עשאל (פקיד הקק"ל) על "אורח חייהם ומנהגיהם של הבדואים באיזור הזה".

14.5

המחנה כבר סודר כמעט לגמרי... האהלים - מצטיינים ברווחתם אלא, שאנחנו תקענו לתוכם 5 דיירים לאהל, כי אוהל אחד מנצלים כמטבח... השקענו אותם עד ירכתיהם כחול... אך החול מתדרדר לכליננו והכל מכוסה אבק.

הפחנה הראשון:
המטבח והמקלחת

הפריג'ידייר הוא מעשה מרכבה מיוחד במינו: מסגרת של ארון ועליה טס. המסגרת מצופה שקים אשר קצותיהם משתרבים לתוך הטס המלא מים והרוח מאידת אותם. לפי כל חוקי הפיזיקה מוכרח לשרור קור בתוך המקרר הזה...

15.5

הערב התקימה השיחה הראשונה של פלוגתנו בחנות-יונה, בה החלטנו כמה החלטות ארגוניות, על סידורים במחנה, נקיון, צלצולים, מים, סידור עבודה, לוח מודעות, שמירה, תצפית, וכו'. חלקנו את התפקידים: מפקד המקום, סדור עבודה, מוכתאר, סדור שמירה, חצר-מים-נקיון, הלכשה-כביסה, אספקה קטנה, מטבח, גזבר, דירות, דלק ושמינים וספרייה. החלטנו להכניס שני חברים להכשרה בטרקטור... הצענו לרכוש שני כלבי שמירה ערביים ולשלוח את ד. להכשרה בחינוך כלבים... ובכן, את העליה למקום, אפשר להגיד, סיימנו - מה הלאה?

(מתוך "יומן חנות-יונה": רשם ברמה)

(מתוך החוברת "משעולים לנגב": קטעי מכתבים מ"הנקודה")

... הכל מתפתח כאן במהירות: מקימים את המחנה, משנים, מעבירים - בונים את ה"נקודה". למחנה יש מראה די נחמד - קצת כמו מחנה קיץ. ישנם אהלים יפים, לבנים וגדולים ו... חול. זהו חול החודר לכל חור וסדק. חפץ הנופל ואינך ממחר להרימו - מתכסה מיד בחול והולך לאיבוד...

הסביבה עושה רושם טוב יותר מסביבת באר שבע. אי פה אי שם נראים אהלי בדואים פזורים. המראה אינו מדברי, המראה הוא של ערבה רחבת ידיים שאת קיצה אינך רואה. ולערבה יש יופי משלה, צדיך רק לדעת לגלותו. גם העין צריכה להתרגל ואז היא מתחילה להבחין בגוונים וצורות. יפים כאן לילות הירח. המרחב כאילו מתכסה בצעיף דק המשווה למקום מראה מיסטי ומושך...

אני מעלה בדמינוני את חיי הקבוץ כולו כאן - כמה רומנטיקה אפשר
יהיה ליצור. המקום מזכיר את ערבות בולגריה ורוסיה וההווי שנוצר
שם.

... בשעות הצהרים התחילה נושבת רוח חזקה הנושאת אתה ענני אבק
וחול... האהלים נתמלאו שכבות של חול דק. לפנות ערב שככה הסופה.
באותו יום לא היו לנו מים. למחרת ירד גשם...

היחסים עם השכנים הם טובים. הטנדר ממלא את מקום "המעביר" בתל אביב,
בכפר שממנו אנו מקבלים מים מתיחסים אלינו טוב... היחסים בתוך הפלוגה
טובים. שורת אוירה של יצירת בראשית, המשרה הרגשה נעלה ונעימה. עבודה
רבה אין לעת עתה. הטרקטור עובד "במלוא הקיטור", השאר - עסוקים
בסידורים שונים ובמטבח. השמירה - בתורנות: שמירה של ממש... (נ.)

... ומראה הארץ טוב... במקומות שונים גדלים התאנה והרימון, התות
והשקד. בעיקר עוסקים בגידול אבטיחים ומילונים... פה ושם נראה
אשל, הקיקיון ו חים שונים. והרי לך הנגב השומם המחכה רבות בשנים
לגאולה... יש גם מיט בכמות נכרת. אני בעצמי כבר בקרתי כחמש עשרה
בארות... (צבי ב.)

... תארתי לעצמי (את הנגב) כערבה ענקית מלאת חול, בלי ירק
ועץ... ולקראת זה הייתי נכון ללכת. אך אין לתאר את השמחה כאשר
עיניך רואות גם זריעה, גם מטע וגם מעט מים לשתייה. עתה הנני כבר
מתלהב ממש... תאר נא בנפשך - הנך נוסע בעגלה, לפניך משתרעת
רחבה עצומה. באופק צמד עצים. לידך חולף גמל גבה ועליו בדואי
זקן, עטוף אדרת שיער ופרצופו אגדתי, ובדמיוןך: אברהם אבינו!
בדיוק כך... והנה - קוצרים. משפחות שלמות... קוצרים ותולשים,
ולעיניך: רות ובוועז!
(1942)

בלבט
לאחור...

... לא ידענו אם בכלל נצליח להגיע. לא ידענו אם האנגלים יעצרו אותנו באמצע
הדרך ויסחבו אותנו לבית הסוהר בעזה. או כעבור יום-יומיים יקחו אותנו ממקום
ההתישבות שלנו לבית הסוהר בבאר שבע. לנו - בלב פנימה - היתה הרגשה, שנגיע
לבית הסוהר ולא להתישבות. אבל מזכירות הקבוץ (בראשון) היתה מוכנה להרכיב
פלוגה שניה שתצא במידה ואנו לא נגיע. הגענו. הקמנו אהלים והמתיחות היתה
גדולה. כל רוכב, שראינו באופק - חשבנו: הנה מופיעה המשטרה! אחרי יומיים
הזמינו את צביקה (המוכתאר שלנו) למושל בבאר שבע. אמרנו: זהו זה! הוא כבר
לא יחזור אלינו. אך אחרי שעות של מתיחות, כשהוא הופיע באופק ידענו שנצחנו:
נצחנו את האנגלים והם לא יורידו אותנו... (יעקב נ. "ערב גבולות" 1979)

מיומנו של מוכתאר

מוכתאר תהיה לישוב הזה - עין צופיה לנעשה בסביבה. הכר את השכנים, שמותיהם, קרקעותיהם וגידוליהם. התהלך אתם בנועם ולעולם אל תשכת, שאם תצליחו בדרככם יוכלו לקום פה עוד ישובים.

המושל קרא לנו לעזה. הוברר לו, שאנו מתכוננים לשבת ישיבת קבע בגבולות. הוא מתנגד לזה בגלל הבזבוז הרב בחמרים ובאנשים בזמן המלחמה. עניתי לו, שדוקא בזמן מלחמה במחירים הגבהים - החקלאות משתלמת ואנו משוכנעים, שנצליח להתגבר על המחסור במים... אז הכניס את הנימה הבטחונית: "משלחות ערביות הופיעו אצלי... ואמרו במפורש שישמידו את הנקודה..."

... הערבים עלו בכח על אדמותינו ברביה. שייך מוסלח הרביץ מכות וגרש את אחד הטורקטוריסטים שלנו. השאלה היא - האם נוכל לענות בכח?...

12.5.43

... הגענו לאבו-זבורה (גבולות) ... עשהאל (נציג הקק"ל) מציג בפני בחפזה את רנס ואבו-פלפל כשומרים של אדמות הקק"ל כאן... אני מנסה את "שפתי הערבית" אך ההגוי הבדואי אחר וגם שפתי עלגת...

... בערב, אחר יום של הקמת אהלים וסדור מתקנים ראשוניים - מרגישים לראשונה הרגשה של בדידות גדולה: 12 בחורים בתוך ישימון זה, כאשר המרחק לישוב העברי הקרוב (בארות יצחק על יד עזה) הוא כ-50 ק"מ, ומהכביש של חאן יוניס - 19 ק"מ בדרך עפר, דרך כפרים הידועים בשנתם (כך אמרו לנו) ליהודים...

ומהיום הראשון - השאלה הגורלית: כיצד לנהוג בפגישות היומיומיות עם ערביי הסביבה.

16.5

... הקמנו גדר לפי עצת חסן אל גדי - בכדי שלא יפריעו הילדים בעבודתנו. אך כיצד נקבל את המבקרים מהסביבה אם לא בחדר האוכל שלנו? אנו מקימים "מדאפה" (חדר לקבלת אורחים) - כרגע רק מספר יריעות. הבדואים קבלו את זה בהבנה. בתחום הגדר לא נכנסים, כפי שאין נכנסים לדירה פרטית שלהם - אורחים מתקבלים בבית הארחה. אך מי ישב ויכין קפה?

17.5

עשאל נסע ונשארנו עם שני אקדחים. יש קשיים בהעברת נשק לנקודה.

18.5

...רנס השיג לי סוסה ואנו יוצאים לתור בבארות בסביבתנו.

22.5.43

... ע"י חצרנו סדרנו "מדאפה": אוהל כיבוד לאורחים מהסביבה. כאן מקבלים אורחים ומחלקים קפה מר לכל בא. ממלאים, כמקובל כאן, רק חמישית הספל. המכין את הקפה טועם אותו ורק אחר כך מוזג ומחלק אותו לנאספים לפי תור - לפי הכבוד המגיע...

ליד ה"מדאפה"

באים מכל הסביבה ללגום קפה במדאפה שלנו ותוך שיחה והחלפת ברכות שומעים את חדשות הסביבה... תוך כדי ישיבה משגילים על הנעשה במישור; דבר לא נעלם מהם. כל גבשושית זזה מוכרת להם. אחד השיבים אומר בבטחון: "הכבשה של סולימן בורחת והרועה ישן". ואתה האירופי המסכן בכלל לא מרגיש בנוכחותה...

26.5

יום גדול. הגיעו מפקדי ה"הגנה" לביקור. מבטיחים כלי הגנה ובינתים אנו באהלים עם אקדוחים...

(צבי ב.)

13.6.43

החלו בתעשית הלבנים... עוסקים בכך פועלים ערבים של קבלן יהודי. חשפו שטח של שני דונם, בערך, שכבה של 50 - 40 ס"מ עומק, עד לחומר דביק. אוטו משא מוביל מים מבאר בכפר הערבי. את המים מכניסים לערוגות שקועות. אחרי כן הופכים את האדמה, שופכים תבן קצוץ ולשים את התערובת. בחומר הזה ממלאים תבנית ויוצאת לבנה...

15.6.43

בעוד יומיים-שלושה יגמרו להכין את הלבנים לבנינים. מכונות הקדוח הגיעו היום ומחר בבוקר מתחילים בקדוח למים. הנגב התחיל הומה מרוב תנועת כלי רכב ועל ידי כך מתחיל לקבל צורה חדשה שלא היו רגילים בה. היחסים עם הערבים הולכים ומתהדקים. הם פקחים מאד. רבים מהם עבדו כמושבות הדרום. הם מקבלים אותנו בסבר פנים יפות. הכל היה יכול להיות טוב אילו לא התערבו גורמים מבחוץ.

17.6.43

כל הלבנים - למעלה מ-20,000 - הוכנו כבר. עתה חופרים את היסודות וחוצבים אבנים במחצבה.

6.7.43

הגיעו לעומק של 51 מטר ולא מצאו מים. הפסיקו את הקדוח. היה דיון במחלקת המים והוחלט להמשיך בקדוח עד 60 מטר. אם לא יגיעו למים יפסיקו ויתחילו בקדוח חדש.

12.7.43

התחנה המטאאולוגית הותקנה כבר.

הגיעו לעומק של 60 מטר ומים אין... לתמהוננו, אתמול בהכניסנו חבל לבאר, התגלה כי במשך 5 שעות האחרונות נתמלאו 1.5 מטר מים. ז.א., שהעמקנו מפני המים. אין זרמים גדולים אולם בכל זאת - מים. המים שהעלינו הם מלוחים, ובכל זאת היתה שמחה לנו.

26.7.43

הטרקטורויסטים יצאו לחרוש בגרן הנמצאת כ-4 קילומטר מאתנו. היות ולא כדאי לנסוע יום וללון וחזור, הוחלט שהם ישכנו שם במשך זמן העבודה. הוקם שם אוהל וגם מקלחת. פרודוקטים ומים מביאה להם העגלה שלנו.

18.8.43

בונים את בית הבטחון; כבר הגיעו עד הגג הראשון. בית זה אשר בראשו מגדל צופים, נבנה מבלוקים של מלט כלי תפקיזי להבטיח את שלומנו. אך אם תגע בבלוקים ותראה כיצד הם מתפוררים בידך, הבטחון יפוג קצת... בשדה הנימוסים חלה הטבה רבה עקב הופעת חברותינו מהקבוץ מדי פעם. בהתקרב המכונית רבים הניחושים מי באה, ולכן הגילוח הוא תכופ יותר והתלבשות מהודרת יותר.

אחרי שלשה חדשים

... ברור, שגם עם התנאים הפוליטיים יאפשרו - לא נוכל (לפחות בשנתיים הקרובות) להעביר את רוב הקבוץ אלינו. כל זה אמור כתנאי, שהמקום בו אנו שוכנים יהיה מקומנו הקבוע. אך המקום הזה הוא רק מקום לנסיון... ועד אשר נמצא את המקום הקבוע עלול לעבור זמן לא מועט... עלינו להיות מוכנים לכל; גם להפתעה של צורך להעביר את מרבית הקבוץ אלינו מבלי להתחשב בגורמים כלכליים. וכן גם להיפך: קיום פלוגה של 20 - 25 חברים בנגב במשך מספר שנים, שיכינו את הקרקע לעתיד. מדי פעם, כשהנך מבקר בקבוץ בראשון, נדמה לך, כי אי פה - אי שם מתגלית איזו עצבנות וחוסר סבלנות וכנראה - יש צורך להזכיר לחברים רבים בקבוץ, כי ידענו למפרע, שאנו מקבלים עלינו תפקיד קשה. ואם קבלנוהו - עלינו להזדין בסבלנות וכח עמידה בלתי מוגבלים. עלינו לדעת לכוון את חיינו החברתיים לפילוג של תקופה ארוכה...

... כפליים קשה יהיה לחברי הפלוגה, אם נדע שהקבוץ אינו מלווה אותנו בכל צעד ושעל במעשינו, אם לא ידע הקבוץ, שהמפעל - מפעלו. ולעצמנו : קשה עדיין להגיד, שאנו מכירים את הנגב, אבל דבר אחד השגנו : הנגב יצא מגדר תעלומה מיסתורית ועלינו להמשיך להכירו, לצאת מתחומי הגדר לסיורים... (יעקב פ. (נחתומי))

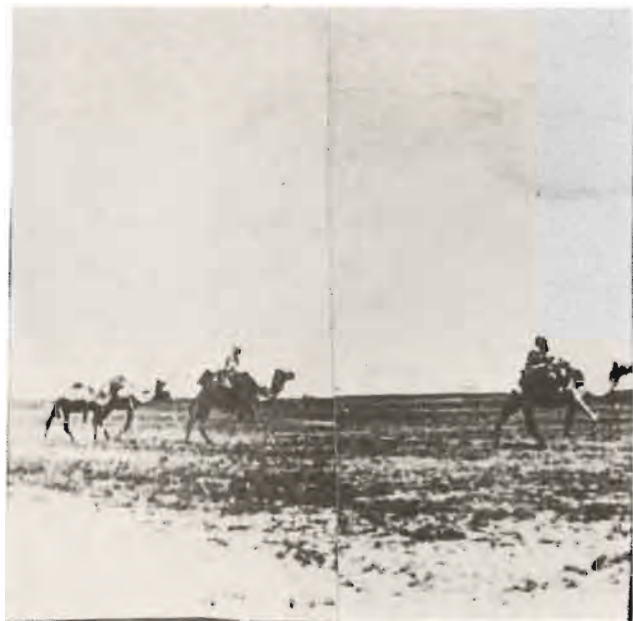
עם שכנינו הבדואים

... עלינו הנה מבלי אשר נדע את שכנינו הערבים. הכרנום בראשון, בבית-נבאללה, בסרפנד. בכפרים השכנים הכרנו מורים... והתנסינו בפעולה. רכשנו נסיון ויתר בהירות לרצוננו מהם ומצאנו את הדבר אשר נגיד להם. כאן נפגשנו בים של בדואים, אשר נצטרך לחיות, לעבוד וליצור יחסי אחוה אתם. באנו הנה בלי תכניות מוקדמות, כי אותם לא הכרנו. וראשית מעשינו היה להכירם, לדעת תכונותיהם, מנהגיהם והכוחות המשפיעים עליהם... זאת עשינו... אופיו של הבדואי טוב ביסודו. אדם חביב, נדיב לב, מכניס אורחים. ידיד נפש לאהוב עליו, עבור ידיד ילך באש ובמים, עבור ידיד יכנס אפילו לקרבות דמים. זוכר הוא את החסד ואת הטובה אשר עושים לו, הוא ובניו ומשפחתו ובבוא עת צרה יהיה לך לעזר. אך נקום ינקום הוא לשונאיו, רעה כי תעשה לו ויזכור הוא לך את זאת שנים, ובבוא העת יגמול לך רעה תחת רעה. ויזכור לך את הרעה, הוא ובניו הבאים אחריו...

בטבעו עצלן הוא הבדואי; לא לכבודו היא העבודה. עבורו נועדת הישיבה פתח האוהל, לחכות למכיר כי יבוא, לגלגל שיחה, לשתות קהוה ולעשן את הנרגילה. הגיגיו הם תמיד בו ובשבטו, במשפחתו, בשייך שלו, במזרע שלו, בגמלו ובסוסה ובאלה של שכניו... בעבורם ילחם בחרב שלופה. לא על מרחקים יחשוב, לא על אחיו הגרים בשמאל (צפון) עם כל האינטריגות שלהם; גם לא על הפלח השוכן צפונה מחאן-יונס אשר יבוז לו ויראהו כירוד דרגה. וכן לא לפוליטיקה עולמית, כי על זאת לא ידע וכל שתספר לו - חדשה היא עבורו ויביע לפניך התפעלות שאין לה דוגמה...

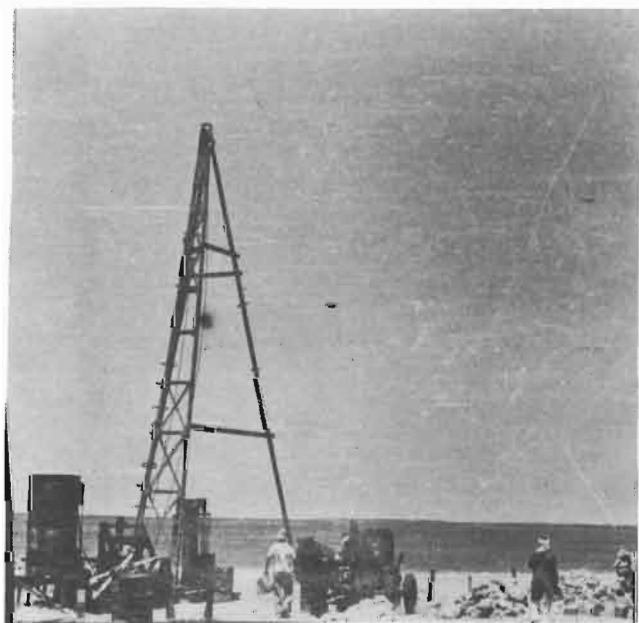
המחנה הראשון ב'אבר-זבורה'
 בצד ימין - המחנה מטאורולוגיה ושכבת

ארץ הנגב!
 ימין ושמאל, רק תול ותול.....

לפני היציאה לתריש - עם ה'טבהא',
 טרקטור הדי-2 הותיק. אפשר להכין:
 לזר, יהודים, דוד ב.

הקדוח הראשון ב'גבורה'
 במרכז - זוג פרדות עם 'עגלה המים'

... מה עשינו עבורם בזמן שהותנו כאן ? יש לומר, שהאפשרויות מוגבלות מאד : לא אנו היחידים הקובעים ביחסי שכנים אלא גם נציג הקק"ל. הוא בעל הכסף ולכן הוא ה"חוג'ה הבכיר", אשר בו יש להתחשב, ואנו רק פועליו... ובכל זאת, במה פעלנו ? קבענו לעצמנו כמה שטחים :

- (א) קשירת קשרי ידידות תוך שמירת כבוד הדדית; התנהגות ביושר - גם בעניני מסחר.
 - (ב) עצה וסעד בחקלאות
 - (ג) עזרה רפואית מינימלית.
- האם יכולנו למלא את הכל ? לא. קשרנו קשרים אתם - קשרי ידידות אמיתיים. יש להם אימון בנו, הם אוהבים אותנו. בקצור - שמנו הולך לפנינו - אנחנו "אנשים טובים".

הסעיף השני (חקלאות) מולא עד כמה שאפשר. הסעיף השלישי (עזרה רפואית) זהו השטח העיקרי, שיש בו מקום לפעולה. שטח זה צולע, הן מתוך חוסר אנשים הבקיאים בזה, והן מתוך חוסר בחמרי רפואה. אתן דוגמה קטנה כיצד רוכשים לבו של בידואי לידיד נפש ממש, על ידי ריפוי פצע :

נזדמן לנו ערבי פצוע באצבעו מכדור אקדח. לפי כללי הרפוי שלהם שפך על הפצע שתן ואחר שם עליו זבל. האצבע תפחה וגרמה לו כאבים עצומים. הוא בא אלינו. נקינו את אצבעו במים רותחים וחבשנו אותה. כעבור זמן נרפאה האצבע ואין לתאר את שמחת הבדואי ואת תודתו.

23.8.43

למרות הקטלים השונים ייזרע השנה, ע"י הקק"ל, שטח די גדול :
 א. שטח של כ-300 דונם יועמד לרשות תחנת הנסיונות;
 ב. יעשו נסיונות שונים בגדולי שדה ומטעי-בעל; כמו כן יוקדש שטח מסויים כ-10 דונם) לנטיעת עצי יער. שטח של 4800 ד' יכנס השנה לעיבוד מלא. יתר השטחים ייחרשו רק חריש "פוליטי"... בחורף זה נטע ונזרע מסביב לכל הגבולות שלנו עצים שונים : קיקיון, אשל ושקד מר כסימני גבול ומשברי רוח.

30.8.43

פודק מחנה האוהלים ועברנו לחומה.

12.9.43

סוף סוף ניתנה לנו אפשרות לשלוח חברה לפלוגה. נקבע שנחמה תצא ראשונה וביום שני היא נסעה לגבולות.

3.10.43

בנין בית הבטחון נשלם. היה "מחרס" בפלוגה. האוהלים נתרוקנו, אוהל המטבח חוסל והמטבח עבר למקום המיועד לו בבית. תחנת הנוטרים עברה למקומה בבית הבטחון. ועתה החלה פעולת ו. דירות. הכל קיבל מראה יפה - ממש וילה. חסר אמנם קצת מים ועצים אך גם אלה יהיו. כעת בונים את גדר התיל החיצונית.

בערב ראש השנה היה הגשם הראשון שנמשך כחצי שעה, מלווה ברעמים. עומק חדירת המים לקרקע אינו עולה על 5 ס"מ. השמחה היתה רבה. המדבר נהיה כה רענן עד כי לרגע אפשר היה לשכוח שהנך נמצא במדבר. אך למחרת החל המדבר לגלות את צפורניו. היום החל בחמסין קשה ואחרי כן החלה רוח חזקה מדרום נושאת תמרות אבק אשר כמוה טרם ראינו כאן. החול חדר לכל והרוח נמשכה כל הלילה. רק לפנות בוקר פסקה לזמן קצר ואחר כך חודשה. זה היום השלישי שהמדבר מלמד אותנו פרק בהלכות מדבר.

23.10.43

ב-19 לחודש התקיימה חנוכת הבית של הפלוגה בנגב... ב-6 מכוניות קטנות הגיעו גדולי התנועה הציונית על זרמיה השונים... לקראת כמה מחברי הפלוגה והקבוץ להראות להם את היש. עלו על הגג להשקיף על הסביבה. לא הורגשה התענינות מיוחדת מצדם; היו שגילו חוסר ידיעה מפתיעה... עם הצלצול התכנסו כולם לחדר האוכל; וייץ הודיע את סדר המסיבה; ובנאומו אמר בין היתר: המפעל צריך להיות שקט למרות גדלו. אין אנו מעונינים בפרסומים... ולאנשי קבוץ ג': מצאנו אנשים אשר יודעים את תפקידם. מי יודע כמה שנים יעברו ויצטרכו להיות מפולגים ומבודדים ויעמדו בפני סופות חול וסופות אדם. הם יודעים זאת, ובכל זאת מוכנים לכך... ועתה נטע עצים ואחר כך - הארוחה... כתום הארוחה פנה וייץ לכמה אנשים שיברכו. היה אי רצון להענות. לנו היתה הרגשה שהעובדה שכל הברכות צריכות ליפול בחלקה של תנועתנו לא נעמה להם ביותר. לאחר שוייץ דרש בתוקף, דברו גרנובסקי, קפלן ומהרשק...

25.10.43

השם גבולות : כיצד נוכל להסכים למין דבר כזה. אמנם גאים אנו בהיותנו שוכנים על גבול הארץ, אבל האם נסכים להגבלה, האם נשלים, עם זאת שאנו האחרונים ואחרינו לא תבאנה נקודות חדשות? הערב פרץ הויכוח: השם "גבולות" יספח אלינו ולא נוכל להפטר ממנו, יש להחליפו. הציעו "אהלי-קידר", "נאות קידר", "צאלים". קיבלנו את "צאלים". זהו עץ המסמל את נופנו, גדל בערבת המדבר הרחבה אך ירוק תמיד. "צאלים" יהלום את משקנו בעתיד, משק ענף, ירוק ומתפשט.

... קרו שני מקרי גניבות פעוטות: תבן ושיירי קרשים. העבריינים נתפשו. לפי שעה אנו נוהגים בהבאת העבריינים לפני השייך שיקבע את דינם. נוהג זה מוצא חן בעיני שכנינו והשפעתו ניכרת.

... הושלמה גדר התיל.

בשיחת הפאנל

26.10.4

צבי ב. שאלת יחסי השכנים עומדת בקבוץ שלנו אחרת מאשר בקבוצים אחרים. לנו יש נושא לפעולה. יש חברים שהתנסו בפעולה והכירו ערבים וגבשו עמדות. לא טוב שעד היום לא שוחחנו על הדברים האלה... ... לא נכון, שסביבתנו היא סביבה בדואית טהורה. חלק ניכר מהאוכלוסיה הם פלחים וחלק עובר לפלחה. כרבע התושבים הם נודדים שהגיעו הנה ממצרים...

אותנו קבלו יפה בזכות היהודים שישבו בנגב עד 1929 - סוחרים שהיו להם שם טוב - של אנשים ישרים - בין הערבים בסביבה. אינם מאמינים בסיפור שספרנו על עצמנו... הם יודעים כי נביא ברכה למקום. אם נצליח בקדוח גם הם יוכלו למצוא מים. חשדנותם נובעת מתוך כך, שיש לנו נוטרים ונשק וחוששים פן נתערב בעסקי ההברחה שלהם...

עומדת לפנינו השאלה האם נסתגל אליהם או נשמור על מהותנו. להם מנהגים ועלינו לכבדם. עליהם ללמוד גם את מנהגינו. אצלם הביקור בבית הפרטי איננו נהוג - אצלנו הכניסה לחצר אינה נהוגה... במקלחת שלנו מתקלחים רק חברינו... משונה יהיה אם יראו אותנו בגופיות, אבל יבינו שזה מנהגנו ויקבלו את זאת. קיימת השאלה של החבירות: לא מובן להם שהחבירות אינן שייכות לאיש...

יעקב פ. השאלה העיקרית היא: איך נגיב על הדברים בהם ניתקל. חבל, שמעטים האנשים שבאים במגע עם הערבים. עלינו להגדיל את המספר הזה ולפתור את בעיית למוד השפה הערבית.

האם גישתנו צריכה להיות גישת ערמה כדוגמתם הם? עלינו לתת להם להרגיש שאותנו אי אפשר לרמות. אבל עלינו לנהוג ביושר ולא בערמה... להם מושגים מסולפים עלינו. למשל, היו אצלנו בחורות והם משוכנעים שקיים אצלנו שיתוף בבחורות כמו ביתר הדברים. דברים כאלה עלינו להסבירם ולשרש את אמונתם זו. מוכרח להיות שמירה על כבודנו אך יש להמנע משימוש באמצעי כח.

אברהם צ' (קרני): רובנו איננו יודע לדבר ערבית באופן חפשי. לפני שהוקמה הגדר היו נכנסים ערבים לחצר ולמקלחת ולא היה מי שיסביר... גם הטריקטוריסטים אינם יכולים להסתדר אתם כי אינם יודעים ערבית. איננו צריכים להופיע כגוזלי אדמות... הם יודעים שיש לנו כח רב. אינם מאמינים שבאנו הנה רק לחרוש. הם חושבים, שבאנו לבנות ושהכל יפרח... אשר לעשאל (צוקרמן) - חושבני, שהרבה ממה שהוא עושה אינה לרוחנו ועלול להזיק לנו לעתיד לבוא...

הפועלה הקורית

צביל ב.

... מטרתנו להיות כאן מתישבים יהודים ולא 'מקברמנים'.

אין להרשות פגיעה בנו אך אין להיות חמי מזג מדי...

אלה

... הקושי העיקרי הוא, שכל הפעולה מוטלת על אדם אחד ושאר

הקבוץ משמש לו כעורף.

23.11

בורות המים: בהתחלה התכוונו המתכננים לקבול של 300

קוב. אח"כ ירדו ל-3-5 בורות של 50 קוב כל אחד... השבוע קבלו את ההצעות של הקבלנים... והתברר... שכל קוב מים יעלה 16 לירות... נבהלו ונסוגו. החליטו לבנות השנה רק בור אחד לנסיון... ומה הנימוקים? קוב מים המובל מהבאר עולה כעת 1.5 לירות... לכן יסתפקו השנה בבור אחד שישמש לעת מצור על הנקודה. בור כזה יספק מים לחודש, בערך... (יומן המזכירות)

12.12.43

אנו מנותקים מהעולם זה שבוע ימים ויותר, ללא טנדר וללא רדיו. יתכן וגרמניה נמחתה מעל פני האדמה והכריות חוגגים; אנו איננו יודעים דבר.

אך גם אנו חוגגים, חג אחר - חג הזריעה הראשונה בנגב. לא רק אנחנו זורעים. יום-יום צצים אהלים בסביבה. הנגב הומה ומואר מנביחות כלביהם ואורות מדורותיהם בלילה. בדואים ממצרים באים לזרוע את אדמותיהם...

הנקודה הופכת להיות כירת הנגב. אנו משמשים נקודת מוצא לצבא הבריטי, לשטרט מפות, לעריכת תוכניות ותמרונים לטנקים... שדרת העצים תוקעת את שורשיה יותר ויותר עמוק ועליהם הפורחים מעטרים את הסביבה ושופעים רעננות...

מתוך "משעולים בנגב" המוקדש לזריעה הראשונה בגבולות

הזריעה ... בעצם אפשר להגיד, שאנו נגשים בלי כל ידיעה למה שמחה לנו פה. איננו יודעים באיזה כלים צריך לעבד את האדמות, כדי להכשיר אותן לנתינת יכולים... ברור לנו, שהן מדולדלות מאד...
... ניתנת לנו גם האפשרות לבחון את מערכת הכלים שרכשנו השנה. ברור לנו כבר עכשו, שלא רכשנו את המתאימים ביותר - כי פשוט אין להשיגם בארץ...
... 300 דונם של הנסיונות מחולקים ל-20 חלקות, המיועדות לבחינת זנים שונים של שעורה וחיטה, ואופני זריעה וזיבול של הזנים הנ"ל... (דן צירקין)

3.2.44

גשמים רבים ירדו השבוע. עד היום ירדו 91 מ"מ. במשך יומיים רצופים - כ-35 מ"מ. הרטיבות חדרה לעומק של 80 ס"מ.

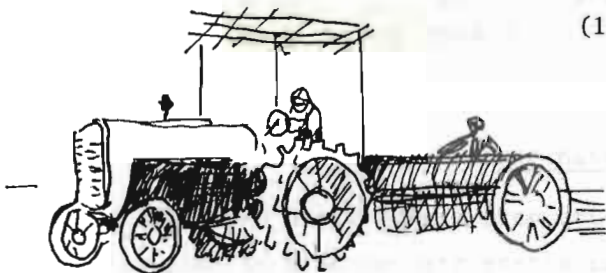
שבט 1944

סערת שמחה אפפה את כולם כשהופיע אוטו משא ועל גביו טרקטור גדול, אדום ונוצץ בחלקיו החדשים - טרקטור עם גלגלי ברזל. כל המרירות והסבל אשר נצטברו כאילו נמוגו בין רגע. אך... מה גדולה היתה האכזבה כאשר בתחילת העבודה שקע בכל כובדו בחול הרך ולא רצה לזוז ממקומו. כמה חבל שהפך לנו את החג לאבל, והישיבה בערב על שפע הדברים הטובים שהוכנו למסיבת הטרקטור, הפכה למסיבת פרידה ממנו... נעשו נסיונות בכל הכלים אשר בידינו ומסקנותינו: הטרקטור בצורה זו לא יצלח כמעט לשום עבודה באיזור שלנו. השבוע בקר מומחה מהסוכנות ואחרי ששקע גם הוא כמה פעמים - הגיע הוא לאותה מסקנה. יתכן ויובא אלינו טרקטור עם גלגלי גומי - ואם יעבוד טוב נטפל בהשגת גלגלי גומי לטרקטור שלנו.

(על טו' בשבט 13.2)

3.3.44

כפעם הראשונה נפגש הקבוץ כולו בגבולות, וזה 9 חדשים מאז עלית הפלוגה הראשונה. לא פלא ע"כ התכונה הרבה שלפני החג אשר הורגשה בפלוגה עם עלות השחר. האויר היה רווי מתיחות ציפיה. בשעה לא רגילה הגיע הטנדר עמוסוגדוש צרכי אוכל, פרחים וחמרי קשוח. לפנות ערב, בהודיע הצופה מהמגדל על אוטו מתקרב, יצאנו רכובים על כלי הרכב, החל מ"קלפלי" הדוהר בראש, ועד ל"סבתא", הטרקטור הישן, וה"גולם", הטרקטור החדש, מקושטים כולם בירק, ודגלים אדומים מתנוססים על רקע שדה החיטה הירוק ושלל צבעי השמש השוקעת.

ה"גולם" - זורע,
בכל זאת

למחרת... אחרי ארוחת הבוקר, התקיים טכס הנטיעה. בתהלוכה מסודרת התקדמו למטע ושירי טו' בשבת בפינו. בראש התהלוכה לוותנו נגינת האקורדיון. החולצות הלבנות והתכולות ככל שטח המטע נראו מרחוק כשפע פרחים... הרגשת שמחה, חירות וחזון פעמה בלבבות ובוטאה בפני החברים.

נטיעת הכרם והעצים נעשתה בליווי רקוד ה"לעבעדיק" מסביב לכל שתיל - כסגולה. ובסיום נערך טיול לואדי בשטח שלנו הגובל עם הוואדי חנינו וקבענו כי שם יש להתישב. בחזוננו ראינו את המחנה בנוי על תלו, ולו סגנון מיוחד המותאם לסביבה ולנופה.

... מורגש בדרך כלל חוסר ידיים עובדות. עם התגבורת שהגיעה מראשון גדל מספר חברי הפלוגה ל-20 וכמחציתם עובדים כמטעים.

25.4.44

הפסיקו בקדוח בחלקה א'. מים כבר התגלו בעומק של כ-62 מטר, אך בדיקות הראו שתכולת הכלור היא מעל ל-2,500 מ"ג לליטר ואינם ראויים לשימוש, לא לשתיה ולא להשקיה.

7.4.44

נעשים נטיונות ללמוד ערבית באופן עצמאי, ואמנם חלק מהחברים מתקדם יפה. אחרי טפול רב יגיע לפלוגה, אחרי פסח, יוסף תלמי, ואנו מתכוונים להקדיש את תקופת היותו בפלוגה להקניית השפה הערבית באופן יסודי לכל חברי הפלוגה.

... בקדוח השני

הגיעו לעומק של 47 מ' ומצאו מים עם תכולת כלור של 8435 מ"ג/ל! מפסיקים את הקדוח ועוברים למקום אחר...

25.4.44

התקיימה ישיבת מח' ההתישבות של המרכז החקלאי עם ארגון עובדי הפלחה. על הפרק: המצפות. דווח: היבולים נמוכים, הנסיונות שנעשו לא מספיקים, ובסיכום הפרספקטיבה לעתיד ההתישבות - קשה. לדעתם, בתנאים הקיימים אין מה לדבר על התישבות. אך כיוון שיושבים במקום, מן ההכרח לנצל את התקופה הזו ללמוד ולחקירה...
... ספרו לנו גם על דו"ח נוסף שהגיע למוסדות, בערך בנוסח זה: "...לא נעשה כלום עד עכשו ואין מה לעשות להבא. כך - על רגל אחת: בתנאים הקיימים אסור לנו לפתח את הנגב. יש להשקיע כסף ברכישת קרקעות ולא לבזבז אותן בנסיונות... ואין מה לדבר על התישבות בעתיד הקרוב. רק לאחר שיהיו שטחי קרקע גדולים ותכנית גדולה להשקאת השטחים..."

איך הגיעו אלינו המים מהכפר

את המים היינו מביאים מכפר ערבי אשר שכך כ-5 ק"מ צפונית לגבולות: ר' ורביה. בכפר זה היתה באר מים מתוקים בעומק של כ-15 מ', השייכת לזקן אשמאי אחד: אבו הנזה. תמורת חצי לירה לחבית היינו מקבלים ממנו את המים. השאיבה נעשתה באמצעות גלגלת בקוטר של כ-2 מטר מורכבת מגזעי אשל דקים המסתובבים מסביב לעמוד התקוע בקרקע. את הגלגלת היו מסובבים שני מבניו היחפים של אבו-הנזה, כשהם דוחפים בריצה את המוט המחובר אליה (לגלגלת). חבל היה נכרך על הגלגלת, והיה דולה את הדלי מתוך הבאר. כשהדלי היה עולה, היינו תופשים אותו ויוצקים את המים לחביות שהיו על העגלה שלנו. בו בזמן היה יושב אבו הנזה לצד הבקתה שלו, משגיח עלינו, סופר את הדליים, רוטן ומגרד את רגליו.

לימים שכללנו את שאיבת המים והיינו רותמים את אחת הפרדות לגלגלת והשאיבה נעשתה ביתר קלות. זאת נצלו הבדואיות בכוונן את בואן לבאר ליהנות מהשכלול שלנו ולמלאות את כדן .

בדרך חזרה למצפה, בעוד הפרדות מתנהלות בכבדות, היה זמן לטייל קצת בצדי הדרך ליד העגלה, לבחון את הצמחיה הדלה בשטחי הלס, להסתכל על "כרם הסלטיק", חלקת עצי פרי מוריקים באמצע השטח (סיכוי לעתיד!), ולהפגש עם עוברי אורח הצמאים למים.

עם הגיע העגלה למצפה היו מתיצבים כמה חברים על סולם הנטוי על גגון ה"מטבח" ודולים את המים מהחביות ומעבירים אותם מיד ליד למיכל הקשור למטבח עם "אינסטלציה של ממש".

ברמה (198:)

הרהורים מן הזמן ההוא

... מיד לבואי עמדתי בפני המכשול הגדול והחריף אשר אילץ אותי ללמוד לקח, והוא חוסר ידיעתי את השפה הערבית. עובדה זאת עוד הגבירה בהרבה את הרגשת הניתוק אשר חשתי בחזקה בשבועות הראשונים. כאשר פנה אלי ערבי בדברים עמדתי משותק ונכלם. לא היתה לנו שפה משותפת. עמדתי כולי אלם. החלטתי ללמוד ערבית. לאט לאט הולכת וחדלה החד-גונית של הסביבה. אני מתחיל להתלהב מהאקלים, הזריחה והשקיעה היפות... בימי חורף אלה הכל צח ורענן. מתחילים לזרוע... אני מחכה באי-סבלנות לגשם לתוצאות הזריעה, הרגשה המוכיחה לי כי אף אני נקלטתי. מלווה אותי כל הזמן הרגשה של ראשוניות: הטרקטור החורש, הנטיעה, השתילה. הכל ראשון הוא כאן... בפעם הראשונה כשיצאתי לשדר... סקרנותם של הערבים היתה גדולה מאד, כאילו באמת היתה זו המשדדה הראשונה בנגב. מקרוב ומרחוק באו לראות את הפלא וכשהייתי שורף את היבלית שנגרפה עם השדוד - פערו את פיהם.

(בני פורת 1944)

ה"שורבים"

(מתוך "יומן הו. הכלכלית")

אמש היתה פגישה משותפת עם אנשי המצפות ברביבים ובית אשל. מצבם, מהרבה בחינות, דומה למצבנו ולכן, סוכם שיש לפעול יחד בכל אותם שטחים המשותפים לשלש הנקודות: הבהרת מגמת הקק"ל - ז.א. - יצירת תנאים להתישבות, הקמת תחנת נסיונות, שאנשיה יתמסרו רק לנגב...

... בקדוח בדנגור - שהוא הרביעי הגיעו לעומק של 52 מ' והפסיקו...

בקור דר' אשבל (ראש השירות המיטאורולוגי) ... הוא סכם את השנה בתחום הטל: במשך השנה היו 240 לילות טל ואת כמות הטל מלילות אלה אפשר להשוות 360-5 מ"מ גשם לשנה...

האלחוט ב"גבולות"

(לקט זכרונות אחרי 40 שנה)

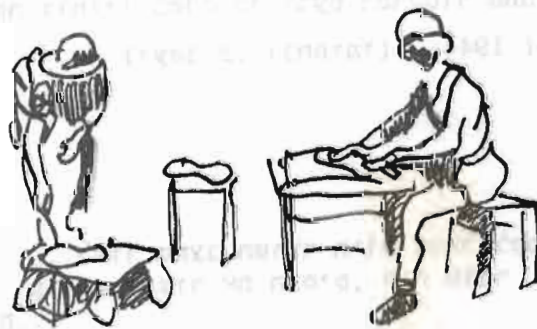
בחצר המצפה בתוך החומה עמד צריף לאחסון ירקות ישן עם אשנבים קטנים - שלא לעורר תשומת לב. הצריף היה צמוד מאד לקיר החומה. באחד הקירות חתכו את לוחות העץ ברוחב ואורך של מטר ויצרו דלת שנפתחה פנימה. בתוך החומה יצרו כוך: מקום משכנו של מכשיר האלחוט. הוא תמיד הוחזק ב"סליק" זה.

האלחוטאית גרה באותו הצריף. היה לה שלחן קטן ובשעה קבועה הוציאה את המכשיר והתקשרה. הקשר היה קצר. בזמן הקשר היתה שמירה על מגדל הבית - שומר עם משקפת - שישגיח אם לא מסתובב איזה ג'יפ צבאי (בריטי) בסביבה - או אוטו אחר מתקרב לנקודה. אחרי בצוע הקשר הוחזר המכשיר ל"סליק" שלו. היה לנו קשר קבוע עם המרכזיה (נדמה לי שהיתה ב"דורות") עם "רביבים" ו"בית אשל" ... התקשרנו מספר פעמים ביום בשעות קבועות... במורס - בקוד מוצפן, שהוחלף מדי פעם... האלחוטאית היתה גם המפענחת...

היינו שלושה מצפות בודדות במדבר הגדול הזה, מרוחקות עשרות ק"מ אחת מהשניה. מטרת הקשר היתה לתת סימן חיים מאחת לשניה. זה נתן בטחון, שאינך בודד ומנותק... צריך לזכור, שזה היה לפני קום המדינה, האנגלים שלטו בארץ ובמרחק כמה ק"מ היה מחנה צבאי ברפיח. כל העסק היה מסוכן כי ג'יפים עם חיילים סיירו בשטח ויכלו בקלות לעלות על המכשיר הבלתי-חוקי ולאסור אותנו.

כל העסק היה סודי... רק מספר חברים ידעו על קיום המכשיר... פשוט היה מסוכן... לא היה לנו חשמל במצפה. עבדנו עם מצברים של אוטו, ומלאנו אותם בעזרה מכשיר שאותו כינינו "דניפרוסטרוי", שאותו הנענו ע"י משיכת חבל... לקשרית במצפה היו עוד כל מיני תפקידים, כך שנוכחותה לא עוררה סקרנות. התחנה שלנו הצטיינה בדיקנות וכל התחנות היו מכוונות את שעוניהם לפיה, כי אם היו מאחרים בדקה או שתיים היו מפסידים את הקשר. אחרי כל קשר שרפנו את דפי הרישום בכדי שלא ישאר סימן. הקשרית לא היתה רשאית לעזוב את המקום בלי שיחליפו אותה...

הטנדר מהבית (בראשון) היה מגיע לעתים רחוקות ומביא לנו לחם, חלב ואספקה. פעמים רבות נשארנו בלי לחם (או מצרך אחר) ואז היינו מודיעים לתחנת האלחוט בראשון לציון והם היו מוסרים לקבוצ. בדרך זו גם קבלנו ידיעות מהקבוצ. שתי האלחוטאיות היו נחמה וחיה... (נחמה 1983)

כשלא הגיע לחם - עשו פיתוח

("גליונות הקבוץ")

כפלחה : ... הקציר מאחורינו ... משטח של כ-1350 ד' נקצרו מקומביין כ-300 ד' היתר נמסר לתליש, לפי השיטה המקובלת במקום : תמורת שלישי, חמישית או חצי היכול. ... התוצאות עגומות מאד, אולם אין זו הפתעה בשבילנו. טעות היתה בידינו בזה, ששאפנו לזריעת שטחים נרחבים. האדמות לא היו מוכנות לזריעת חורף ואין להוציא כלשהן מסקנות לגבי היכולים האפשריים באיזור זה...

במטע : כ-70% של השתילים ששתלנו - נקלטו...

בגן הירק : על שטח של כ-2 וחצי דונם עשינו נסיונות בלי השקיה... הגענו למסקנה, שעלינו להצטמצם ב: בצל, תפ"א, אפונה ועגבניות... הסופות מקשות מאד על התפתחות הירקות, היות והחול מכסה את השתילים לגמרי...

תמה השנה הראשונה ב"גבולות"!

חריש בגן

... בגן - למעלה מאלף דונם רשומים בקושן ורק כמאתיים מהם ראויים לחריש, שארית הפליטה אשר אנו יכולים להציל מפני המדבר. היתר, גבעות חול הסוגרות מסביב על השטח. מדי פעם עובר רוכב על גמל, שני כדים תלויים לצדדיו, ממרחקים יבוא לשאוב מימיו.

השעות עוברות ואתה משתדל להעמיק את עצמך במחשבה ושירה. ואילו מאליהן מתפרצות מלות השיר: "ימין ושמאל, רק חול וחול...". נדמה לך כאילו כל זה מתמזג למזיגה אחת: אתה, גבעות החול, המכונה, הגמל ורוכבו... כל זה מהווה איזו חוויה אחת חדשה... "אורחה עוברת, דומם נעה..." טעם אחר למלים אלה, מובן אחר להן מאותן המלים המושרות שם, בחדר האוכל או על דשא הקבוץ. כאילו כאן מצאו את מקומן ואת מהותן האמיתית... בודד אתה ויחידי כשרק הן ורעש הטרקטור מתמזגים לחברתך... (יעקב פ. (נחתומי) - 1944)

28.5.44

("גליונות הקבוץ") ... לאור המצב השורר היום אפשר לקבוע כי אין עדיין בסיס ליצירת משק ולמעבר להתישבות. עלינו ליצור את הבסיס, הוה אומר - להגביר את רכישת הקרקע בדנגור ורפה ולמצוא מיס...

הקדוח בדנגור הסתיים כבר. בעומק של 60 מטר הגיעו למים מלוחים... עתה עוברים לקדוח בשטח על יד ואדי שנק...

מצב הנטיעות גבולות בכי רע. חלק קטן מהייחורים נקלט וגם אותו חלק אכלו והשמידו העדרים.

הופיע!

בְּצֵל הַצְּאִיִּים

קבוץ השומר הצעיר ארצישראלי - נבולות

4.6.44

(חוברת מס' 1 של "בצל הצאליים")

הלול מכיל 17 תרנגולות, בהן חמש דוגרות ושני תרנגולים. ההטלה היומית מגיעה עד שמונה ביצים. הלול מתקיים בלי השקעת ימי עבודה ובלי הוצאה כספית לאספקה. המטרה היא להגדיל את הלול עד ל-100.

15.6.44

... הסתיימו האימונים. השתתפו בהם 7 חברים, (כולל חברה אחת) במשך 20 שעות. כן השתתפו 11 חברים באימוני קפ"פ (קרוב פנים אל פנים), כולל 2 חברות, במשך 16 שעות...

23.6

... בעבודה: לשם מילוי העבודה השוטפת, הרגילה, כגון: שמירה, מטבח, תצפית, וכו' - דרושים לפחות 10 חברים - אך אינם.

29.6

... הוחל במילוי בריכת האגירה...

... בשדה הנסיון: ... קבלנו "חרב" - מכשיר מיוחד המשמש לקצוץ יבלית. העבודה מבוצעת בעזרת בהמות...

... ו. הנגב בפעולתה: במשך יומיים נערכו ביקורים אינטנסיביים בכל שלוש המצפות. בוקרו כל השטחים ונתקיימו בירורים עם אנשי הנקודות. כל נקודה - שאלותיה אחרות ולכן, זורשות פתרונית שונים. "גבולות" - השאלה העיקרית היא שאלת המים...

במשך היום בקרה הועדה בשדות השונים... ובערב נתקיימה שיחה אתה... בין היתר, נאמר ע"י חברי הועדה: השנה צריכה להיות שנת מעבר ועל חברי המקום לקחת את גורלם בידם... אסור שירדוף צל של זמניות את המקום. אין להמשיך בצורה של שכירי יום; יש להיות עצמאיים מתוך הבטחה לכיסוי הפסדים...

דן צירקין ציין בהתרגשות, שאנו נפגעים מאד מהטפתם לעצמאות. ישנה הרגשה של הטלת דופי בנו. מתוך הרגשת החזון אנו נותנים את הכל במידת יכולתנו ואפשרויותינו ותפקידכם הוא לסייע לנו...

חמשה חברים יצאו בעגלת המים לצקת עמודי-גבולות באדמות שושה. זו היתה נסיעה מלאת הרפתקאות ומאורעות אשר החלה מיד בבריחת פרדה ושקיעת העגלה, והתמשכה תוך ויכוחים, מראות נוף, פגישות, שקיעות בחול ולבסוף - עבודת היציקה. היציקות נעשו בנקודות החיצוניות של השטחים...

27.7.44

... הקדוח הגיע ל-63 מ'...

... המשטרה מגלה עצבנות רבה. היום נעצר הסנדר בלב השממה על ידי שתי מכוניות משטרה. השוטרים היו מצויידיים בתת-מקלעים וברובים, ערכו חיפוש מדוקדק כשקני הרובים מכוונים לנוסעים.

... מסיבה בלתי מובנת מופנה כל המרץ שלנו ל"מלחמה" על קיום "מנין" (10) בגבולות. נושא הנושאים ושיחת השיחות היא שאלת העשירה הקדושה של חברים המהווה יחידת בטחון. ואין אנו שמים לב כי העשירה הזו מעורטלת וחשופה להתנקשויות בעת צרה מתוך חוסר בנין בטחון. ותהא נתונה לרעב בעת מצור מתוך אי-קיום מחסן פרודוקטים לשעת חירום...

... האוטו סיים את חלקו במלוי בריכת האגירה. בשמונה הובלות הובאו כ-25 קוב מים. השאר נמלא בעבודת העגלה.

... צליחה מוצלחת של הנגב : דוד גפן הגיע ברגל מכביש רפה לגבולות. הרקורד: חמש שעות.

10.8.44

תם הקידוח הששי; נסתם הגולל.

שש פעמים עמדנו על פי הבור החרב. שש פעמים קוינו וכמספר זה אוכזבנו... אך לא נואשנו... איש מאתנו לא קיוה כי יתרחשו נסים ומהאדמה יבקעו מי-נדבות. ידענו בבירור שאם ימצאו מים, הרי במידת כילי ימדדו לנו ובקושי יספיקו לקיום הפלוגה. רק תכניות רחבות, ממשיות ונועזות יכולות להזיז מנקודת הקפאון את המשא הזה הנקרא "יישוב הנגב". אך לצערנו מרובים הם קטני האמונה והם הקובעים. ובינתיים הופסקו כל עבודות הקידוח ואין רואים, ולו בערפילי האופק הרחוק שלנו, כל צעד לקראת מעשה שיתן טעם ושחר לשיבתנו במקום הזה. ולא מובן כלל פשר "קור הרוח" האופף את המוסדות המישבים. אם גבולות קמה לא לצרכי תעמולה, אלא, באמת, לשם פתרון-מה למצוקת הגולה, ואם כל הדיבורים האלה על כיבוש הנגב לא היו דברי מלל של דברנים מקצועיים : הרי יש לראות מעשים שבכוחם להמציא מים לנגב. לפני היאוש יש לבסות את כל הדרכים : קידוח עמוק בשטחים שונים, התעסקות מיידית ובלתי פוסקת בתכנית הבאת מים מרחוק. כל סכום לא ייקר להגשמת המטרה הזאת...

11.9.44

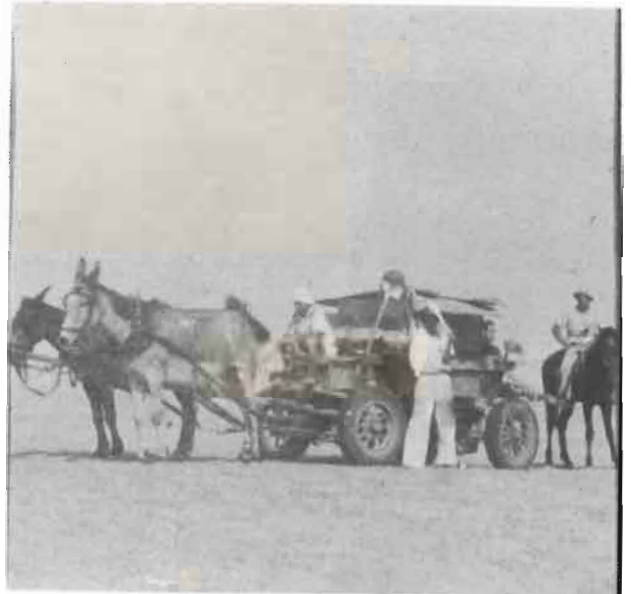
הערב התקיימה שיחת פלוגה שדנה בהצעת הועד הפועל של הקבה"א על פלוגה מקובצת לגבולות. הסיכום נתקבל פה אחד : התנגדות מוחלטת לקיום פלוגה מקובצת בגבולות ותביעה נמרצת להשלמה מיידית של הקבוץ.

26.9 ("גליונות הקבוץ") מתוך שיחה על עתיד גבולות, שהתקיים בראשון):

צבי ב. לנו דרושים שני דברים : רכוז קרקע ומים. כל זמן שההוצאה לפועל של דברים אלה לא תעבור לידי התנועה הקבוצית - אין לקוות לגדולות. המעבר ממצב של תצפית למצב של התישבות הוא ענין של שנים. היתה בי האמונה, שאין בינינו אנשים החיים באשליות. והנה - התברר,

על יד ה'מראפה",
סבכת האירות- משוחח המוכתר, צבי ב.
עם בדואים על ספל קאהרה

'מיכלית" המים: זוג פרדות+
עגלה+ מיכל. יום יום הרבילו מים
מבאר בכפר ערבי שכך.

זריעה
עם זוג פרדות ו'טורית" (יעקב פ.)
בדקע- המצפה והגדר שלו.

כועלים ערביים מכיניט בלוקים מחימר
לבניית בניני המצפה.

שהרבה חברים לא העריכו נכון את המצב ועכשו הגיעו לעמדה חסלנית...
אנו לא נחטל את מפעלנו ואנו לא נבנה את גבולות ע"י פלוגה מקובצת...

בירו ... קבלנו על עצמנו את "גבולות" ואנו נבצע את תפקידנו.
התחלנו ונמשיך. לנו ברור, שזה יהיה מקום התישבותנו. נמשיך
בלי אשליות, שהדבר יסתדר בהקדם...

פרויקה ... היה היחידי אשר הביע עמדה קיצונית המתנגדת להתישבות
בג בולות...

דן ... לא הצלחנו להחדיר לקבוץ את בעית הנגב... אני בעד פלוגה
מקובצת בתקופה ראשונה זו - טרם התחלנו בהתישבות...

אברהם ו. ... יש רק דרך אחת, והיא - להעביר את השטחים לרשותנו
כשטחים שלנו. כמובן יש להבטיח שלא אנו נשא בהפסדים.
ברור, שיש סיכויים למטע. ובכן, למה לא נתחיל בזה...

צבי ב. ... העברת מים ממזרח או ממערב, זה ענין לשנים... צריך
לשריין מספר אנשים אשר האחזיות המשקית (ויחסים עם הסביבה)
נופלת עליהם למספר שנים ולבטל את ההחלטה המאפשרת לחבר לחזור כעבור
שנה מגבולות. במקום זה יש להחליט, שנשתדל לאפשר לחברים היושבים
תקופה ממושכת בגבולות - לחזור למספר חדשים לראשון...

5.10 ("בצל הצאלים")

תוצאות המשאל על עתיד גבולות שנערך בתוך הפלוגה:

12	-	המשך בגבולות	1	-	ויתור על גבולות
			0		גבולות ללא תנאי + דיונים
			13	-	קביעת דיון נוסף

12.10.44

על פני השטחים שנחרשו חריש עמוק למטע החדש ולנסיונות לפלחה
עוברים במעדרים ומקצצים קצוץ עמוק את היבלית שהספיקה לנבוט מאז החריש. יש
לציין בשמחה שנביטת היבלית היא מועטה באופן יחסי. קיצוצים אלה יעשו בקביעות
מדי שבועיים... הגרובר (קולטיבטור מעמיק), שתלינו בו תקוות כה רבות נגד
היבלית, הכזיב לחלוטין. הנסיונות שנערכו כאן הראו שהוא בלתי יעיל עקב הכמות
הגדולה של יבלית שסותמת ומעלה את החרב על פני האדמה...

19.10.44

... עם בוקר כוסו פני השמים עננים והיורה הרעיף את מימיו על שדותינו...

ירוק-ירוק

לקראת החורף מוריקים פני גבולות. הטריקטור החדש מוריק ומנצנץ
בין התלמים. והנה גם הקומונה דאגה לחברותינו: בסודרים ירוקים. טופפות
הן והולכות בחצר... היוריקו גם שדותינו?

11.11.44

ושוב דיון (בראשון לציון)

עד לשיחות אלה רק נשבו רוחות, התלחשו החברים, הרהרו בלבם, הגדילו את מרירותם. ועכשיו הובהר המצב:

- 48 חברים בעד המשך גבולות
 - 24 חברים בעד ויתור על גבולות
 - 13 חברים הצביעו בעד גבולות ללא תנאי.
- ומבין המצביעים עבור דיון נוסף על גבולות, רוב גדול (55) רוצה שהדיון יתקיים כתום שנתיים לגבולות.

ה"סבתא"

25.12.44

גשם רב-ברכה ניתן עלינו השנה

והשפעתו כבר ניכרת בנביטה ובגדול היפה בשטחי המזרע שלנו. עד ה-24.12 ירדו 95 מ"מ גשם, היינו : כ-500% יותר מאשר אשתקד באותו פרק זמן... לעומת זאת, אנו רואים תופעה אחרת שיש לה חשיבות רבה: הטל. בתצפיות יום יומיות במשך השנה אנו רואים שלילות הטל הם מרובים מאד... אין כל ספק שהם משפיעים על גדול הצמח וממלאים - ולו במידה מועטה - את תפקיד ההשקיה החסרה שלנו...

נזרעו 700 ד' של תבואות חורף לנסיונות, ובהם 300 ד' עם חלקות של 5 ד' שבהם יבחנו זנים ומינים, זמני וכמויות זריעה ודישון, אופני זריעה וזיבול, והשפעת הרוח על הגדול.

... הנביטה בדרך כלל יפה אם כי סבלה קצת מהסופות. יש לציין שחלקות שנזרעו על ידי הערבים לא כוסו בכמויות חול כה רב כחלקותינו. עובדה זו צריכה ללמדנו שכלי העבודה בהם אנו מעבדים את הקרקע עתה אינם מתאימים...

... בגן הירק 10 דונם. מחצית השטח - תפוחי אדמה; היתר בצל, אפונה, גזר, צנונית, צנון, סלק, קולרבי. הנסיונות מקיפים גם כרוב, כרובית, עגבניות, קישואים ופול - הכל בלי השקיה.

הגידול והנביטה מרהיבים עין ולב. נהנינו כבר מביכורי הירקות. את עודף היכול שלחנו לראשון. (מדווחת נחמה, האחראית על הגן).

מצל שכנינו

מושכות שנמשכו

עם ערב, כשחזר העגלון שלנו הביתה הבחין כי נגנבו ממנו המושכות. מיד יצאו בלוויית שומר השדות (הערבי) לבקש את הגניבה. בקרו באהלי הבדואים, בירכו, שתו קפה, איימו ודברו חלקות ובשעה מאוחרת חזרו הביתה בידיים ריקות.

הבקר הגיעו לנקודה זקני הבדואים כשבידם המושכות, שנגנבו אתמול, ובפיהם אלות וקללות על ראשו של "וואלאד מז'נון", שעשה זאת בלי דעת.. עתה שתו הם קפה, והכל בא על מקומו בשלום...

... לפני ימים מספר העליב אבו-הנזה (בעל הבאר) את גדליה בכנותו את התה (שגדליה הגיש לו) בבטוי גס. כעבור כמה ימים, בבא אבו-הנזה בלוויית כמה ערבים ל"מדאפה" שלנו כבד ישראל את כל הנוכחים בתה, פרט לאבו-הנזה, שעליו פסח. כולם תמחו על הדבר, וישראל הסביר, שרק את מכבינו נכבד - ואם אשר אינו יודע לנהוג בנו כבוד - אין מקומו באהלינו. אבו-הנזה התנצל ואחר דין ודברים בקש, קבל הנוכחים, סליחה מגדליה. בזה חוסל הענין.

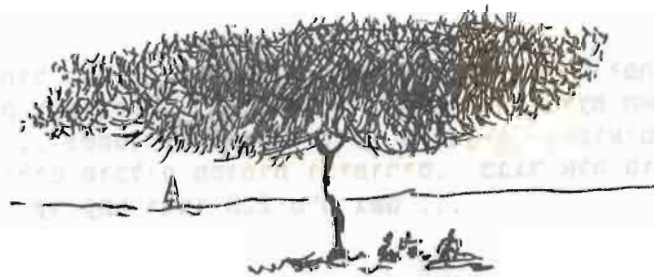
משטחים

רעיון ניצול מי הגשמים בעזרת משטחים צץ כבר לפני זמן רב אולם הוא נדחה עקב ההערכה המופרזת של ההוצאות הכרוכות בבצוע עבודה זו. אחרי בירור עם חכרת "של" (מספקת הזפת) ועם "סולל בונה", התברר שהעבודה היא בת בצוע ואף כדאית. באחור רב נגשנו לעבודה.

המשטחים עשויים מתערובת של זפת וחול מקומי. החול והזפת הרוחת מעורבים על ידי מערבל מיוחד, מפוזרים על פני המשטח ומהודק על ידי מכש מיוחד עם גלגלי גומי. סודרו ארבעה משטחים - שטחם הכולל הוא למעלה משלושה דונם. המשטח אינו חלק אלא מורכב מפסים קמורים אשר משופעים כלפי הבורות. המים מתרכזים בין הפסים וזורמים לאורך המשטח אל התעלה המאספת, ממנה הם זורמים אל בור הנקוי, ומבור הנקוי בתעלות אל בור האגירה. בסך הכל מכילים כל הבורות יחד 250 קוב מים. תצרוכת המים בגבולות במשך שנה לשתיה, בישול, רחצה והשקיה מינימלית הוא כ-200 קוב. יוצא שאם נצליח והבורות יתמלאו מים, הרי יימצאו מים לצרכים הנ"ל בשפע. ברדת מ"מ אחד של גשם נאגר ממשטח של דונם - קוב מים.

עוד מוקדם להסיק את כל המסקנות על ערכו ויעילותו של המשטח. אנו רואים בזמן הקצר לקיום המשטחים שצרת היבלית כבר נותנת את אותותיה. למרות שכבת הזפת צצה היבלית על פני המשטחים בכמות רבה וגורמת ליצירת חורים בשכבת הזפת, שדרך תלך לאיבוד כמות מים ניכרת.

החילונו כבר לשתות מהמים מ"תוצרת עצמית" ויש לצייך שטעמם תפל ורווי טעמה של הזפת... נצטרך להשקיע עבודה, טיפול ותשומת לב תמידיים. ובינתיים, אנו ממהרים אחרי כל גשם אל המשטחים כדי להקשיב להמית המים הנופלים אל הבריכות...

בצל הצילה : באיפק - הקדוח הראשון

7.2.45

טו' בשבט בגבולות

החצר לבשה חג. ההכנות האחרונות הסתיימו. אגסי החשמל מפארים לראשונה את החצר. עם ערב יוצאת שירה ממונעת מהחצר לקבל את פני הקבוץ הבא לחוג: "ברוכים הבאים בצל קורתנו". אורחים וחברי קבוץ מוטיפים להגיע כדי להשתתף בחג הנטיעות. המון יהודי מגוון כזה לא ראה הנגב המערבי כמה אלפי שנה...

"נטענו השנה 26,300 עצי יער ואשל. במטע עצי הפרי נטע השנה שטח נוסף בן 30 דונם ובו זיתים, אפרסקים וגפנים". (מוסר דוד גפן)

מ"ם, מ"ם.....

26.5.45

מכתב מהקק"ל

הנדון: מים לשתייה בגבולות

אחרי שהתקנו את הבורות ואת המשטחים, שהראו את פעולתם הטובה והבורות נמלאו מים, הרינו להסב את תשומת לבכם שעליכם לכרוך כבר מעתה את השימוש במים באופן שיספיקו לכל הצרכים מעתה ועד עונת הגשמים הבאה עלינו לטובה בשנת תש"ו, כי לא יתכן שנשוב להובלת מים מהכפר אפילו במינימים שבמינימום.

בכבוד רב

יוסף וייץ

17.3.45

המטע החדש התחיל ללבלב. קליטת האשלים וכל עצי היער יפה. מצב השדות משביע רצון. הקמה גדולה ומשובלת. בתבואות הקיץ הסתיימה זריעת האבטיחים והדורה. זורעים חמניות... נשתלו עגבניות ונזרעו מילונים, קישואים, מלפפונים ושעועית. השתילים סובלים מסופות וציפורים. כנגד אלה סודרו חביות מגן ונעמדו דחלילים. עד עתה ירדו 228 מ"מ גשם...

עוד על האלחוט בגבולות

כדי להמחיש את החשיבות הרבה של הקשר האלחוטי ב"גבולות" אצטט קטע מירומני:

... "אתמול זועזענו - צבי א. נפצע קשה מבעיטת חמור בראשו. המכה היתה רצינית - קרובה לעין. עם הודע לי הדבר רצתי לצריף, הוצאתי את מכשיר הקשר מה"סליק" וקראתי בשמה של תחנת אלחוט בתל אביב שהאזינה 24 שעות ביממה. קראתי "S.O.S." (קריאה לעזרה) ובקשתי שישלחו אמבולנס לגבולות באופן דחוף. אז חזרתי לצבי הפצוע ובעזרתו של עמנואל הצלחנו קצת לעצור את זרם הדם ולהרגיע אותו. שוב חזרתי למכשיר לשדר קריאת "S.O.S." וכעבור 6 שעות - שהיו כנצח - נשמנו כולנו לרווחה כשנכנס אמבולנס לחצר בכדי לקחת את צבי לבית החולים. אז רוח לכולנו ובלבי התפללתי שיצא מזה בשלום..." (חיה גפן 1983)

10.4.45

ערב פסח

בשעה 2 אחה"צ הגיע השברולט לאחר שצפינו לו 24 שעות. באו חברים שיחליפו חברי הפלוגה לימי החג. חמדה ותמורה (זוג הפרדות) באו להשתקע. מרבית חברי הפלוגה נסעו לראשון לסדר ולטיול הקבוץ ... במקום נשאר 11 איש. בלילה נערך "סדר": הוקראו פרקים מההגדה של הקבה"א, עמנואל לימד שיר וצבי א. קרא הגדה תיטולית. לסעודה נשחט גדי בן שבוע. עד מאוחר נמשכו הריקודים וסיפורי המעשיות...

... אם נרצה לאכול אבטיחים בקיץ, נצטרך לזרוע שוב: עכברים אכלו את הזרעים שנזרעו... כלול הגענו לשיא בהטלה - 24 ביצים מ-30 תרנגולות ... הגפנים והאפרסקים מבלבלים...

30.4.45

חלפו שנתיים מיום עלייתנו לגבולות ועדיין לא הפך ה"מצפה" למקום התישבות. שומה עלינו כעת לנסות לסכם את התקופה שחלפה. נסכם את הנסיונות החקלאיים, הישגיהם וכשלונותיהם, את הצעדים בהם התקדמנו לקראת התישבות של ממש, ונתוה לעצמנו את קו פעולתנו לגבי העתיד. לכך מכוונים הדיונים אשר יתקיימו בשבועות הקרובים.

בלילה הגיע מראשון אוטו מלא חברי קבוץ, שבאו ליום השנתיים. הרקודים נמשכו עד לאחר חצות ולפנות בוקר יצאו כולם לתלוש אפונה, לדלל את הקיקיון ולעדור את האשלים בדנגור...

החל קציר השעורים... במשך שלושה ימים נקצרו 57 דונם שעורה בואדי ושורות שורות ערוכים שקי היבול הראשונים בפנית החצר.

קרוב לשעה 12 באה שיירה של שלושה אוטומובילים. בראשון - מפקח משטרת עזה; בשני - הנציב, מושל המחוז ושלישו של הנציב. בשלישי - משמר של שוטרים בריטיים. מושל המחוז הציג את צבי ב., מיטיס (מדריך המטע) ומיכאל (ועד ישובי הנגב) ולאחר הסברה קצרה על המשטחים נסעו לחלקות הנסיון. צבי הסביר את כל הנסיונות והאורחים הראו עניין רב. (כל לורד אנגלי יש לו אחוזה והוא יודע קצת על חקלאות). רשמו מספרים על היבולים והשליש השווה אותם עם היבולים באחוזתו בהודו.

צבי הציע לסייר עוד בחולות גרן. למרות שעברה כבר שעת הביקור הסכים הנציב העליון ונסענו לגרן. עד אז נשמעו מפיו רק המלים "מענין מאד", וכו'; אולם בפרק האחרון הוא שאל שאלות לענין: כמה בדואים יושבים כאן, מה היו תוצאות הקדוחים, וכיצד אנו חושבים לפתור את בעית המים. על תכניות המים הוא יודע מפי דר' וייצמן...

20.6.45

המשטחים: עבודות יישור המשטחים וזיפותם, יציקת בור הביטון, חפירת זיפות בור האספלט, החלו בתחילת החורף ונמשכו למעלה מהמשוער. את הגשמים הראשונים הפסדנו. אולם הודות לכמות המשקעים הגדולה השנה הגענו למצב שבגמר עונת הגשמים היתה בריכת ביטון אחת מלאה ב-100 קוב. בתחילה היו למים אלה טעם של אספלט. במשך החורף היו טעימים, פרט לימים אחדים שלאחר הגשם. אולם באמצע אפריל הלך טעם המים והורע. צבעם הפך לצבע הטה וריחם - לריח הנפט. לבסוף נאלצנו להוביל שוב מי שתיה מהכפר. כעת הכינה חברת "אלסיד" מזקק; פעולתו טובה והוא מנקה כמות מספקת לשתיה ובישול. לפי מנות המים המצומצמות בהן אנו חייבים להסתפק, מי הבורות יספיקו לצרכינו במשך כל עונת הקיץ.

25.6.45 (מתוך "בצל הצאליים": הוצאה מיוחדת המוקדשת לדיון על

עמיד גבולות).

תש"ה	תש"ד	יבולי הפלחה (דו)
167 ק"ג/ד	13 ק"ג/ד	שעורה (בלי זיבול)
" 124	" 15	חיטה רכה "
" 165	- - -	" " (עם דישון כימי)
170 - 155 ק"ג/ד	לא הצליחה	אפונה
" 120	" "	חציר

היה גן ירק שטח הגן בחורף היה 12 ד'. הגן כולו לנסיונות ומושתת על השקיה טבעית מהמשקעים. עיקר תשומת לבנו הופנתה לתפוחי אדמה, בצל ועגבניות. יבולי תפוחי האדמה הגיעו ל-800 ק"ג/ד'; גדול הבצל נתן תוצאות טובות... גם הפול, הכרוב והאפונה גדלו יפה והניבו פרי רב. מטרתנו - להביא את הירקות לשוק בתקופה של מחסור בירקות. במידה רבה גם הצלחנו בכך. באביב שתלנו עגבניות שגם הן מניבות פרי רב. (נחמה)

הויכוח על ההשארות בגבולות

גיורא מעטים חברי הקבוץ שלא היו תקופה מסויימת בפלוגה, אך התפקיד העיקרי בנשיאת העול הוטל על חוג חברים קבוע, ולא גדול ביותר. הלכו ורבו החברים שמבחינה אוביקטיבית אין אפשרות לשחררם מראשון לציון ... נודה: נאלצנו כעת גם להתחשב יותר בנימוקים סובייקטיביים. אכן רצוננו להמשיך בהחזקת גבולות ללא תנאי אינה מותנית בהצהרה חגיגית חד-פעמית בשיחת הקבוץ. הוא תלוי, ואולי ראש וראשונה, ברצון והסכמת נושאי הפלוגה הקבועים והעיקריים להמשיך כך עוד שנים מספר, וברצונו של הקבוץ להטיל עליהם תפקיד זה...

התקשרנו למקום ולאזור. עמל, מרץ ורצון השקענו, אך התנאים האוביקטיביים לא הוכשרו עדיין להקמת ישוב קבוע... אם רכוז הקרקע לא יתגשם תוך חדשים אלה - לא נוכל להמשיך בישיבתנו בגבולות... לנו צריך להיות האומץ לקחת את גורלנו בידינו. אל לנו להבהל מ"מה יגידו".

... אינני מתעלם מהקשיים בעזיבת גבולות. תהיה זו מכה קשה לנו. הפעם לא נהרס חלום אלא ניטל מאתנו להגשים כמו ידינו את חזון הראשונים להחיית הנגב העברי.

מדברי דן צירקין ... בנו מוכרחה להיות האמונה, שעם פיתוחה של הארץ הנגב יהיה אחד האיזורים בעלי הסיכויים הגדולים ביותר, שבעזרת המדע והטכניקה אפשר בו לחולל גדולות וליצור שם התישבות צפופה. אין לי כל ספק, שזה יהיה חבל ארץ פורה ומאוכלס. השאלה - היא שאלה של זמן - של תמורה פוליטית כללית והתישבותית...

... יכולה לבוא בחשבון רק הצעה, שתאפשר לנו להעביר את מרכז הכובד של הקבוץ לגבולות... תנאי האיזור המיוחדים דורשים עבודות הכנה להגשמת תכניות גדולות ואיזוריות. רק המוסדות יכולים לעזור בזה... בנסיונות בקנה מידה גדול... אני מקוה, שהדרך המעשית תמצא - למען לא נוכרח לעזוב את החזון השני שלנו... לחפש חזון שלישי...

אלה ... קבוצנו הגיע לקצה גבול היכולת בישיבה ארעית זו, תוך פילוג ממושך. בהחלט כבר הגיע תורנו להתישבות ולהתבססות נורמלית... אך בענין זה - הריבונות - למוסדות התנועה. הם מוכרחים לברר ולהחליט אם קיים כאן הכרח העולה על מעגל ההכרחים הרגיל של קבוץ...

גבולות - כן או לא? (גושו)

... התקשרנו אל חבל ארץ זה. השקענו בו ממיטב יכולתנו... עשינו הרבה נסיונות חקלאיים... ויחד עם נסיונות אלה - התנסינו גם אנחנו...

... מתפקידנו לשמור על גבולות, אולם מעל לכל זה - עלינו לשמור על קבוצנו ... התפקיד החדש, הנדרש מאתנו (ישיבה ממושכת פה ללא סיכוי של רכוז הקבוץ ב"גבולות") הוא מעל לכוחותינו ... אם נחליט לעזוב את "גבולות" - נעשה את זאת בלב כבד, אולם מתוך הכרה שלמה וברורה כי זהו המעשה הטוב והנכון שעלינו לעשותו...

ההכרעה

באמצע יוני 1945 התקיימו מספר שיחות קבוץ במטרה להכריע על עתיד התישבותנו בנגב. מכיוון שהקולות היו שקולים בהצבעה - התקיים רפרנדום (משאל) ואלה התוצאות העיקריות:

נשארים בגבולות (כלי תנאים ועם תנאים) 53

עוזבים את גבולות 49

2 נמנעים

(לאחר שהוחלט שנשארים - היה צורך

להחליט אם נשארים ללא תנאי - או מעמידים

תנאים משקיים שונים)

נשארים ללא תנאי 18

נשארים, בתנאים (משקיים מסויימים) 71

8 נמנעים

29.9.45

בישיבת מזכירות הועה"פ, בה השתתפו יעקב פ. (נ.) ובכי, דנו בשאלת גבולות. תבענו הכרעה מיידית על גורל התישבותנו:

1. לבנות מיד בדנגור, ובעקב זה לרכוש כ-3,000 ד' מרוכזים.

2. אם הדבר בלתי-אפשרי, נעמוד בפני הכרעה ללכת להתישבות אחרת. עיקר הדגשתנו היא - הכרעה מיידית.

30.10.45

הטנדר החדש, פאר הנקודה, הופיע עם גגון. הוא משרת עכשיו את הפלחים שלנו ועובדי הטרקטורים בחלקות הנסיון.

... .. הרופא של אזור הנגב בא לבקור היכרות. הצגנו לפניו ארבעה חולים ראשונים והובטח שעם בקוריו הקבועים ילכו וירבו.

8.12.45 ("בצל הצאליים")

קיבלנו הודעה מהממשלה כי בהתחשב עם מצבה של נקודתנו הם החליטו להעמיד בגבולות תחנת אלחוט אשר דרכה נוכל להתקשר בשעת צורך, עם משטרת עזה והסביבה.

... את ראשית הגשם הטינו כולו לבור הזפת על מנת לשטוף את המשטחים. המים היו שחורים מזפת... קימת בעיה של ניצול המים האלה וכנראה נאלץ לנצלם להשקיה ובחלקם להכנת זבל...

29.12.45

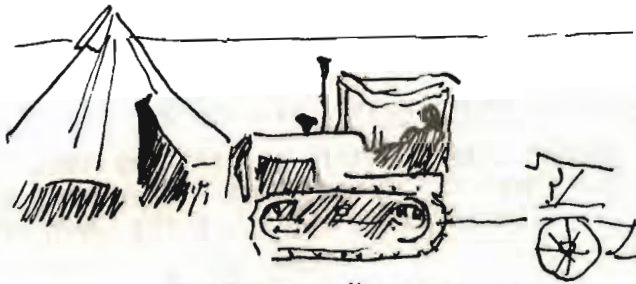
... בפלחה כל השדות כבר נבטו. החלקות בדנגור עושות רושם רב. סביבת הבית מוריקה...

12.1.46

... כל מיכלי המים שלנו מלאים...

1.2.1946

ערב טו' בשבט הגיע טנדר עם ילדי הגן וילדי קבוצת ברכה. בערב בא אוטו המשא עם חברי הקבוץ. הילדים וחברי הפלוגה יצאו לקראתם ובידיהם לפידים. מעל לבנין התנוססו דגלים כשהם מוארים באור מדורות. אחרי הארוחה המשותפת, קריאת קטעי ספרות וסקירה על עבודות היעור והנטיעה, נמשכו הרקודים על המשטח עד חצות. למחרת בבוקר יצאנו לטעת בחולות גרן. אחר סיור ביער, במטע ובגן הירק ובחלקות הנסיון של הפלחה בדנגור, חזרו האורחים בערב לראשון.

ה"סבתא" - במחנה החולטים בדנגור

... שטח התפ"א יפה מאוד והפליא את כל רואיו - עד אשר באה סערה וסופת חול ויבשה את העלים. התפוחים המוקדמים החזיקו מעמד; הזריעה המאוחרת ניזוקה קשה... ב-28.1 השתוללה סופה ממזרח במשך 24 שעות..

לאחר הסערה ב-28.1

פרצה סערה ב-16.2 שנמשכה 40 שעות. לא רק ענפי החקלאות ניזוקו, אלא גם החצר: נהפכו אוהלים, נעקרו גגות, הדרכים כוסו בחול וקשה הנטיעה לכלי הרכב.

(בינתים החליטו המוסדות המישיבים לא להקים משק בדנגור ולכן הוחלט לתבוע

את העברת הקבוץ לנקודת התישבות אחרת.)

... ביעור הסופה חשפה את ייחורי האשלים שנטענו השנה. גם אשלים מושרשים נחשפו...
... באו לביקור העולים החדשים מאמריקה. בערב ערכנו מסיבה, ספרנו ושמענו, שרנו ורקדנו. אח"כ טיילנו אתם, לאחר שהיינו כלואים יומיים בחדרים מפאת הסופות...

22.3.46

... תבואות החורף עומדות בהשתבלות והן נמוכות מאד. מהקטניות לא נשאר דבר. קצרנו את החציר ליד הבית, הוא היה דליל ומוקדם לנבא את היבול...

28.3.46

החלפתנו בגבולות: התקיים בירור עם בונים שמיר (הקבה"א) בקשר להחלפתנו בגבולות. העמדנו בפניו את התביעה לקביעה סופית של הגוף אשר יחליף אותנו ושיתחיל מיד להכין את האנשים המיועדים למלא תפקידים שונים בגבולות...

הדרך אל המצפה, ההולך ונבונה.
כפנים החומה - אנהלים המשמשים למגורים
עד שהגמר הבנייה. מימין-ההחנה המטאור.

בקור במטע נטיוני של עצי פרי נעירים

בט"ץ בשבט גם הרקדים:
הרקדים ליד בור לאגירה מי-גשמים ממטחי
האטמלט. (שעליהם דקדו קודם).

בט"ץ בשבט נא מדאשון
כל הקבוץ לנסוע בתולות.

... מדבריו : מגמתם היא שקבוצת "ניר" מתל עמל תחליף אותנו ... בתוך הקבוץ הארצי ברור שאנו עוזבים ואין כל הצדקה לדחית הכנסת אנשים חדשים.

8.5.46

ז' באייר : שלוש שנים לקיום המצפה.

כפרוס השנה הרביעית לגבולות החליט המרכז החקלאי על עזיבתנו את המקום והבטיח לקבוע תוך שבועיים את מקום התישבותנו.

אין המשפטים האלה ממצים את פרשת שלוש השנים, אך עם כל התקדמותנו בהכרת הנגב, לימוד תנאי החקלאות וכו', זהו סיכום הביניים :

לא הוכשרו עדין התנאים להתישבות קבע במקום.

... החל הקציר! ... יכולי השנה זעומים בהשוואה לאשתקד ... בחלקה אחת בלבד ... עלו על 100 ק"ג/ד.

14.6

... ב-11.6.46 נודעה החלטת המוסדות על קביעת "יסור" למקום התישבותנו!!

... נמסר על הדיון עם "ניר" (בענין החלפתנו). בראשית יולי יתרכזו כאן כ-12 חברים (מקבוץ ג') ואחרי המועד הזה ישארו כאן כל אחד לפרק זמן שונה (נחמה, יוסקו, לאה, צבי א., גיורא ועובד פלחה).

מתוך הגליון האחרון של
"בצל הצאלים" 2.8.46

... לאחר שלוש שנות מצפה (גיורא) ... קרקע : ביום עליתנו היו בידי הקק"ל 5000 ד' - היום 14,500 ד'. זהו מאזן הקרקע לנוכח ההבטחה לרכז 50,000 ד' תוך חדשים אחדים, שנתנה לנו בימי העליה. בשתי המצפות האחרות מרוכזות האדמות בגוש אחד או שנים, גדולים ורצופים... מים ... 6 קדוחים הכזיבו... ובשלהי הקיץ הרביעי לשיבתנו במקום אנו מוסיפים להוביל מים מהכפר במחיר של 1.5 לא"י לקוב. אנו מקוים, שבשנה הבאה נאגור מי גשמים, שיספיקו לנו לכל השנה... השגנו הרבה, בלי ספק, ביחס לחקירת תנאי האיזור והכרת בעיותיו, הודות

לישיבתנו הרצופה במקום...

... מיולי 1943 מתנהלת תחנה מטיאורולוגית בפקוחו של דר' אשבל מהאוניברסיטה העברית - בה נעשות תצפיות רבות ושונות...

בפלחה : גדלנו תבואות חורף כביתר איזורי הארץ. היבולים שהשגנו בכמות משקעים של 170 מ"מ ו-240 מ"מ מפתיעים ... בתבואות קיץ לא הגענו עדין להישגים מלאים ואנו מפגרים אחרי השכנים...
המטע מתפתח יפה ויש להביח, שהעצים הגלעיניים הם אזרחי האיזור.
היערות והשדרות מילות כבר שטח המגיע ל-500 ד'.
בגן הירק היתה הצלחה גדולה בתפ"א...

... במשך שנות ישיבתנו בנגב שררו יחסי שכנים טובים עם הערבים, כן נקשרו קשרים נאותים עם שלטונות המחוז...

הפקוח על הנסיונות היה בידי התחנה ברחובות... לא עמד לרשות המצפות איש מיוחד... והמצפות מתנהלות עד היום כ"משקים אדמיניסטרטיביים" מטעם המוסדות... הערכתנו היא, שצורת עבודה זו לא השפיעה לרעה על בצוע הנסיונות, כי כל אנשי המצפה התמסרו ללא סיג לתפקידיהם... יחד עם זאת יש להודות, שבמשך שנה ומעלה רק "החזקנו" את המצפה... וקפא המקום על שמריו.
עם כניסת כחות צעירים יש לכוון כאן הרגשת בנין משק...

סנטימנטים וצרכים הלוציים (אלה)

... ישיבה בנחת, נסיונות, תצפית וציפיה : כל אלה היו לנו קשים מכל מאמץ (פיזי), שתארנו לנו... החברים, שישבו ב"גבולות" תקופה ממושכת יותר יודעים היטב באיזו הרגשה טובה חיינו בפלוגה באותן העונות הסואנות. דוקא כאשר הצטרכנו לצאת יום יום השכם בבקד בסופות ובקוד, לזרוע ולנטוע בגרן, בדנגור, בגאדי וכואדי, ולחזור עם שקיעה, או אחריה, בעגלה המיטלטלת בחול ובאבק... ואח"כ לחכות בתור על יד המקלחת הקטנה...
... אנו פשוט היינו זקוקים למעשה. התקופות חסרות המעש היו הקשות ביותר בחיי הפלוגה והקבוץ.

היה לנו רצון להאחז בצפרנים במקום. רצינו לעשות את הכל כדי שנתקדם... עד אשר התברר למוסדות המישיבים וגם לנו, כי הנגב אינו יכול עדין לשמש מקום להתישבות...

מוזר הדבר כי הופיעו סנטימנטים דוקא במקום שהוצאנום מכלל חשבון. לא בלבד סנטימנטים לתקופה שהיינו שם - אלא לנקודה עצמה. לא רק לעצים, שנטענום בסופות ויובש וייחלנו לכל עלה שיגדל. גם סנטימנטים לנוף ההוא שלא מצאנו בו בתחילה כל ענין : לשקיעות ולזריחות, לשמים בליל שמירה...

אנו, שלמדנו להעריך כל עץ וכל צמח, להתפעל מכל אפרסק ואשכול עלוב של ענבים - איך נוכל שלא להתפעל מחורשת גרן המופלאה, מעצים אלה שרשיהם נאחזים בחול ובאוויר -
- ולעזוב את כל זה... מוזר ...

ע ר ב ה פ ר י ד ה

הגיעה שעת הפרידה.
תמה, עבורנו, פרשת החלום הנאה שרקמנו.
אנו חוזרים.
אנו עוזבים את הנגב ואת "גבולות" שלנו, זו שיסודותיה יצקנו, שבחרת לב טפחנו וייחלנו לשגשוגה.
אנו חוזרים - אך לא נסוגים.
ירדנו אל הנגב ובצרנו בו עמדות ראשונות המבטיחות המשך. הבאים אחרינו אינם צריכים להתחיל מהתחלה ומרצם משוחרר לפיתוח והרחבה ולא לביסוס עמדות יסוד. והם - ה"נירים" יעשו זאת.
אם יש שילום לחלום הנגב שגז, הרי הוא לראות את "ניר" ו"גבולות" משגשגים זה בתוך זה ותתאמת ברכת הקבוץ הארצי במסיבת העליה לנגב: "לא משק בודד אתם הולכים להקים אלא ראשיתה של עדת שומרים רבתי".

בק/רמ